گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

کردەی ئاخاوتەیی لە پەیوەندیی و داب و نەریتی کۆمەڵایەتییدا

عەبدولموتەلیب عەبدوڵلا محەمەدمستەفا
بەشی زمانی کوردی، کۆلیژی پەروەردەی بنەڕەتی، زانکۆی سەلاحەددین، هەولێر، عیراق
Samanmohammed1991@gmail.com

د.بەدرخان سلیمان عەلی
بەشی زمانی کوردی، کۆلیژی پەروەردەی بنەڕەتی، زانکۆی سەلاحەددین، هەولێر، عیراق
badrkhan.ali@su.edu.krd

زانیاریەکانی توێژینەوە

بەرواری توێژینەوە:
وەرگرتن:٢٠٢٠/٨/١
پەسەندکردن:٢٠٢٠/٩/١٧
بڵاو کردنەوە:هاوینی٢٠٢٠

ووشە سەرەکییەکان
Speech Act,
Social relationship,
Culture,
Speech,
Language

Doi:
10.25212/lfu.qzj.5.3.03

پوختە

ئەم توێژینەوەیە بە ناونیشانی (کردەی ئاخاوتەیی لە پەیوەندیی و داب و نەریتی کۆمەڵایەتییدا)، هەوڵێکی گرنگە بۆ تۆخ کردنەوەی لایەنە باش و گرنگەکانی داب و نەریت و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان لەسەر تاك و کۆمەڵگە، تەوەری سەرکی ئەم توێژینەوەیە بریتییە لە شیکردنەوەی کردەکان بەپێی تیۆری کردەی ئاخاوتەیی، ئامانج لە نووسینی ئەم توێژینەوەیە بریتیە لە شیکردنەوەی پەیوەندییەکۆمەڵایەتییەکان و هەموو ئەو ڕەگەزە گرنگانەی پێویستە لە ئاخاوتن و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکاندا هەبن، لە لایەکی تر کاریگەری و گرنگی درووستی ئاخاوتن لە سەرکەوتنی ئەم پرۆسەیە دیاری دەکات، بەشی گرنگی ئەم توێژینەوەیە پێکدێت لە(ژن و ژنخوازی، جیابوونەوە(تەڵاق)، لەمیانەی چاوپێکەوتن و کاری مەیدانیدا ئەم لایەنانە شیکردنەوەیان بۆ کراوە و ئاماژە بە کردە ئاخاوتەییەکانیان کراوە و جیاکراونەتەوە، لەمیتۆدی توێژینەوەکەدا ڕێگەی وەسفی و چاوپێکەوتنی تێدا بەکارهاتووە بۆ تێگەیشتن لە ئاخاوتن و پەیوەندی ڕاستەقینەی نێوانیان تا بەئاسانترین شێوە دەستنیشانی کردە ئاخاوتەییەکان بکرێت، توێژینەوەکە لە سێ بەش پێکدێت بەشی یەکەم: ڕەهەندەکانی توێژینەوە، بەشی دووەم:پەیوەندیکردن، زمان و پرۆسەی پەیوەندیکردن، پێناسەی پەیوەنییە کۆمەڵایەتییەکان، جۆرەکانی، شێوەکانی، گرنگی و کایگەرییەکانی باسکراوە، هەورەها ئاخاوتن، کردەی ئاخاوتەیی، جۆەکانی ئاخاوتن،

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

ڕەگەزەكانی ئاخاوتن، جۆرەكانی كردەی ئاخاوتەیی، كردەی ئاخاوتەیی لای سیریل و ئۆستن باسكراوە، بەشی سێیەم پێكدێت لە شیكردنەوەی داتاكان، لە كۆتایدا ئەنجام و لیستی سەرچاوە و پاشكۆكان دانراوە.

پێشەکی:

1- چوارچێوەی توێژینەوە - ڕەهەندەکانی توێژینەوە

ئەم توێژینەوەیە، شیکارێکی زانستی بواری ئاخاوتنە، تیۆری کردەی ئاخاوتەیی لە چوار چێوەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان لە خۆ دەگرێت، پشتی بەستووە بە سەرچاوەی زانستی جۆراوجۆر.

1-1 :کێشەی توێژینەوە

مرۆڤ لە ڕێگەی ئاخاوتندا پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان ئەنجام دەدات، بەبێ ئاخاوتن پەیوەندی کۆمەڵایەتی سەرکەوتوو نابێت، لە پەیوەندیکردندا ئاخاوتنی جۆر بەجۆر دەکرێت و مرۆڤ مەبەست و نیازی هەیە و دەیەوێت لەڕێگای ئاخاوتندا وا لە کەسی بەرانبەر کات و ویست و ئارەزووەکانی خۆی بەجێ بگەیەنێت، کردەی ئاخاوتەیی لایەنێکی سەرەکی ئەم توێژیەوەیە پێك دەهێنێت، تەواوی کردەکانی نێو پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان لەسەر تیۆری کردەی ئاخاوتەیی شیکردنەوەی بۆ کراوە، کردەی ئاخاوتەیی دەتوانێت کێشەی ئاخاوتن چارەسەر بکات و زۆر جار نیاز و مەبەستی قسەکەر بەهۆی کردەی ئاخاوتەیی دەردەبڕێت.

لەڕێگای ئەم توێژینەوەیە جەخت لەســەر گرنگی ئاخاوتن و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان دەکەینەوە بە ئامانجی دەرخستنی گرنگی و کاریگەریەکانی لە ژیانی ڕۆژانەی مرۆڤ، لە ئەنجامدا مرۆڤ کۆمەڵێك دەستکەوتی گرنگی مەعنەوی و ماددی دەستدەکەوێت ئەگەر بەشێوەیەکی باش بەکاریان بهێنێت.

1-2: گرنگی توێژینەوە

ئەوەی زیاتر گرنگی و بایەخی ئەم توێژینەوە دەردەخات بریتیە لە داب و نەریت و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان، چونکە ســەرجەم داتاکانی لێ وەرگیراوە و شــیکردنەوەی لەســەر کراوە تا ببێتە هەوڵێکی جدی بۆ ئەوەی مرۆڤ و کۆمەڵگە هانبدات بۆ

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

سەرخستنی ئەم پرۆسەیە و بەهەند وەرگرتن و بەکارهێنانی لە ژیانی ڕۆژانەدا، ئەگەر بە دروستی کردەی ئاخاوتن بەکاربهێنرێت گرنگیی و کاریگەری لەسەر مرۆڤ و دەوروبەر دروست دەکات، خودی مرۆڤ ڕۆژانە لە کاتی ئاخاوتندا کۆمەڵێك دەستەواژەی گرنگ و کاریگەر بەکاردەهێنێت بۆ ئەوەی بتوانێت کاریگەری لەسەر دەوربەری هەبێت .

1-3: ئامانجی توێژینەو

ئامانجی توێژەر بەستنەوەی داب و نەریت و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانە بە ژیانی مرۆڤ و دەرخستنی ئەو ڕاستیەی کە مرۆڤ ناتوانێت دەستبەردای ببێت، هەروەها بەیەك بەستنەوەی بابەتی پراگماتیك کە لقێکی گرنگی زانستی زمانەوانی کارەکییە بە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان.

1-4: پرسیاری توێژینەوە

1-کردەی ئاخاوتەیی چییە؟ ئەرکی چییە؟

2-داب و نەریت لەکۆمەڵگەی کوردیدا چ بایەخێکی هەیە؟

3-ڕۆڵی کردەی ئاخاوتەیی لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکاندا چییە؟

4-تاچەند پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان بایەخ و گرنگیان هەیە و مرۆڤ پەیڕەویان لێ دەکات.

5-کردەی ئاخاوتەیی لەپەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان بۆ چ مەبەستێك بەکاردێت، چۆن لێکدەدرێتەوە؟

6 -وەڵام و لێکدانەوەی کردەی ئاخاوتەیی لای وەرگر چ جۆرە لێکدانەوەیەکی هەیە، ئایا هەموو جۆرە وەرگرێك ئاشنایە بە کردەی ئاخاوتەیی؟

1-5: ڕێبازی توێژینەوە

ڕێبازی ئەم توێژینەوەیە لەسەر بنەمای لێکدانەوەی کردەی ئاخاوتەییە لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکاندا، ڕێبازێکی وەسفی شیکاریە تیایدا باسی کردەی ئاخاوتەیی و جۆرەکانی کراوە بۆ شیکردنەوەی داتاکان.

1-6: سنووری توێژینەوە

سنوری ئەم توێژینەوەیە لە چوارچێوەی زاری کرمانجی ناوەڕاستە، دەقە وەرگیراوەکان لەسنوری پارێزگای هەولێرن و زیاتر گرنگی بەم دەقانە دراون کە لە ئاخاوتنی ڕۆژانەدا بەرجەستە دەبن .

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

2: پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان و کردەی ئاخاوتەیی
1-2: پەیوەندیکردن
2-2: زمان و پرۆسەی پەیوەندیکردن
3-2: ڕەگەزەکانی پەیوەندیکردن
4-2: پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان
5-2: چەمك و زاراوەی کلتوور
6-2: لایەنەکانی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان
7-2: ئاخاوتن
8-2: کردەی ئاخاوتەیی
أ- ئۆستن
ب- سیریل
9-2: کردەی ئاخاوتەیی ڕاستەوخۆ
10-2: کردەی ئاخاوتەیی نا ڕاستەوخۆ
11-2: ئاخاوتن لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکاندا
3: شیکردنەوەی داتاکان بە پێی تیۆری کردەی ئاخاوتەیی
1-3: پرۆسەی جیابوونەوە
2-3: پرۆسەی ژن و ژنخوازی
ئەنجام
لیستی سەرچاوەکان

2: پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان و کردەی ئاخاوتەیی

1-2: پەیوەندیکردن

پەیوەندیکردن بەهرەیە لە هەموو کەسێکدا هەیە، هەموو مرۆڤێك دەتوانێت پەرە بە بەهرەی پەیوەندیکردن بدات و بەهێزی بکات، ئەم بەهێزبوون و پەرەپێدانەش لە ئەنجامی تێکەڵ بوون و گواستنەوەی زانیاری دەبێت.(Lunenburg,2010,1)

پەیوەندیکردن ڕەگەزێکی گرنگە، هیچ مرۆڤێکی پێگەیشتوو ناتوانێت دەستی لێ هەڵبگرێت، بەشێك لە خەڵکی دەتوانن بە شێوەیەکی زۆر باش و گونجاو پەیوەندی بەیەکەوە بکەن و گوزارشت لە بیر و بۆچوونەکانیان بکەن، لەگەڵ ئەمەشدا بەشێکی تر

ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

ناتوانن بەشـــێوەیەکی تۆکمەو باش پەیوەندی ئەنجام بدەن، بەڵکو لە پەیوەندیکردندا سـەرکەوتوو نابن و شـکسـت دەهێنن، ئەمەش پەیوەندی بە خودی ئەو کەسـە هەیە کە کردەی پەیوەندیکردن ئەنجام دەدات، ئەنجامدانی پەیوەندیکردن لەسـەر ئاسـتی تاك یان کۆمەڵ و گروپ شـارەزایی و لێزانینی دەوێت، ئەم کەسـەی ئەم پرۆسـەیە ئەنجام دەدات پێویستە پەرەی بە پەیوەندییەکانی دابێت.(Coats,2009,15)

پەیوەندیکردن دەکرێت کردارێکی ئەرێنی یان نەرێنی بێت، ئەم کردارەش دەکەوێتە سـەر خودی مرۆڤەکان چۆن بەکاری دەهێنن، کرداری پەیوەندیکردن بەردەوامە و لەگەڵ ژیانی مرۆڤدایە.(صالح،2013، 43).

2-2 :زمان و پرۆسەی پەیوەندیکردن

(فندرس) دەڵێت: زمان لە باوەشی کۆمەڵ پەیدابووە، هەر لەو ڕۆژەی کە زمان پەیدابووە خەڵك هەسـتیان بەوە کردووە کە پێویسـتیان بە پەیوەندی و لە یەکتر گەیشـتن هەیە و زمانیان وەك کەرسـتـەیەکی بنەڕەتی پەیوەندیکردن بەکارهێناوە، ئەم پەیوەندیکردنەش لە کەسـێکەوە بۆ کەسـێکی تر دەگۆڕێت، هەریەکە و بە شـێوازی جیا پەیوەندی لەگەڵ دەوروبەرەکەی دەبەسـتێت، هەرچەندە بواری پەیوەندیکردن فراوان بێت فەرهەنگی وشـەکانیان دەوڵەمەندتر دەبێت و دەتوانن داهێنان لە ئاخاوتنەکانیان بکەن، بەڵام ئەگەرهاتوو گۆشـەگیر بوون و پەیوەندیەکانیان سنورداربێت ئەوا فەرهەنگی وشـەکانیان سنوردار دەبێت.(عەلی،2006 ، 125- 126- 127).

زمان بۆ زۆر ئەرکی جیا بەکاردێت لە هەموویان گرنگتر بۆ دابینکردنی پێداویسـتیەکان و پتەوکردنی پەیوەندیە کۆمەڵایەتییەکانی مرۆڤە، مرۆڤیش دەتوانێت داهێنان لە زمان بکات، لەم ڕێگەیەشـەوە خۆی لەگەڵ دەوروبەرەکەی بگونجێنێت، ئەمەش وای کردووە زمان ببێتە ڕەوشـتێکی کۆمەڵایەتی گرنگ و مرۆڤ نەتوانێت لێی جیابێتەوە (عەلی، 2005، 11)، زمان هۆکارێکە بۆ گواسـتنەوە و گوزارشـت کردن لە دەنگە دەریراوەکان. (الظامن، 1989، 132).

3-2 :ڕەگەزەکانی پەیوەندیکردن

1-نێرەر

نێرەر بە ڕەگەزی سـەرەکی پەیوەندیکردن دادەنرێت، بەبێ نێرەر ئاخاوتن دروسـت نابێت، نێرەر پەیام ئاڕاستەی کەسێك یان کۆمەڵە کەسێك دەکات و دەبێتە سەرچاوەی ئاخاوتن،

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

لە کاتی ئاخاوتندا دەبێت نێرەر پێشـــبینی ئەوە بکات کە چۆن لێی تێدەگەن و دەبێت ڕەچاوی پلەوپایە و تەمەنیش بکات، چونکە ڕەنگە پەیامەکە بۆ زیاتر لە کەســـێك بێت(ئەحمەد، 2017، 6)، نێرەر دەکرێت کەســێکی ئاســـایی یان مەعنەوی بێت پێی دەگوترێت سەرچاوە، سەرەتای پرۆسەکە لە لای نێرەر بە بیرۆکەیەك دەست پێدەکات و پاشـان ئەم بیرۆکەیە لە شـێوەی وشـە یان جوڵە و نیشـانەی زمانی و نازمانی ئاڕاسـتەی وەرگری دەکات، نێرەر بۆ گواســـتنەوەی پەیامەکەی کۆد هەڵدەبژێرێت و دەبێت ئەم کۆدانەش لەنێوان نێرەر و وەرگردا واتای هاوبەشـــی هەبێت تا پەیامەکە بەشـــێوەیەکی ڕوون بگات(ئەسعەد، 2013، 35).

2-پەیام

ڕەگەزێکە هەموو ڕەگەزەکانی تر بەشداری تێدا دەکەن و بیرۆکە و زانیارییەکان گوزارشت لە بیروڕای نێرەر دەکەن، پەیام بە دڵی پرۆســـەی پەیوەندیکردن دادەنرێت(عارف،2015، 22)، پەیام لە ڕێگەی زنجیرە دەنگێکەوە دەگوازرێتەوە کە نێرەر ئاڕاســـتەی دەکات، ئەم زنجیرە دەنگە لە(وشەو ڕستە و دەق...)پێکدێت، وەرگر کاتێك لە مەبەستی پەیامی نێرەر تێدەگات ئەگەر نێرەر پەیامەکەی بە شـــێوەیەکی ڕوون و ڕەوان گەیاند، پێویســـتە نێرەر پەیام بە گوێرەی ئاســـتی هۆشـــیاری و تێگەیشـــتنی وەرگر بنێرێت تا وەرگر بتوانێت هاوبەشـی لە ئاخاوتندا بکات، لە ئەنجامی تێگەیشـتن و وەڵامدانەوە کاردانەوە دروسـت دەبێت، بەڵام هەندێك جار وەرگر هیچ کاردانەوەیەکی نابێت وەك گوێگرتنی هەندێك وتـاری ســـیـاســـی یـان ئـاینی هیچ جۆرە وەڵامێکیـان نـابێت و تـەنها گوێگری وتارەکە دەبن(سـەعید، 2013، 16). بەم شـێوەیە پەیام هەموو ئەم هێما زمانی و نازمانیانە لەخۆ دەگرێت کە گوزارشـــت لە بیر و زانیاری نێرەر دەکات لە کات و شـــوێنێکی گونجاودا ئاڕاستەی وەرگری دەکات. (صالح، 2013، 51).

3-وەرگر

وەرگر ئەو کەسـەیە کە پەیامەکەی ئاڕاسـتە دەکرێت، ئەم پەیامەش پێویسـتە کاریگەری لەســـەر وەرگر بنوێنێت، وەرگر پێوەرە بۆ زانینی ئاســـتی کاریگەری ئەو پەیامەی کە ئاڕاســـتەی دەکرێت و دەبێت لێکتێگەیشـــتنیش دروســـت بکات، ئەمەش بە ڕێگای شـیکردنەوەی کۆدەکان دەبێت، زۆرجاریش پەیامەکە ناگات و لێکتێگەیشـتن ڕووناداتبە تایبەت ئەگەرهات و کۆدەکان نەناســـراوبوون، لەم بارەدا پێویســـتە ئاخاوتنەکە دووبارە

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

بکرێتەوە بە مەبەستی گەیشتنی پەیام، لە پەیوەندی کەسیدا دوو وەرگر هەیە ئەوانیش (وەرگری هەڕەمەکی) کە ئەم جۆرەیان دەکرێت وەڵامی نێرەر بداتەوە و وەرگری دووەمیش بریتییە لە (وەرگری مەبەست) ئەم جۆرەیان زۆرجار وەرگر چاوەڕوانی ئەم جۆرە پەیامە ناکات کە ئاڕاستەی دەکرێت، بەڵکو زۆرجار جۆرە وەڵامێکی ئاڕاستە دەکاتەوە کە شیاوی ئەوە نەبووە ئەم جۆرەی ئاڕاستە بکرێت (عەلی، 2015، 11)

2-4پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکان

پەیوەندیە کۆمەلایەتییە بە بەشێکی گرنگی ژیانی مرۆڤ دادەنرێت و دەبێتە هۆی بەردەوام بوون و بەیەکەوە بەستنەوەی مرۆڤەکان، پێش ئەوەی پێناسەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکان بکەین باسی زاراوەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان دەکەین، لە فەرهەنگی زمانی عەرەبیدا (علاقە) کۆیەکەی (علاقات) و (علائق)ە، هەروەها لە زمانی فەڕەنسی و ئینگلیزی بە مانای (RELATION) دێت، بەڵام لە هەندێك لە سەرچاوەکان و فەرهەنگەکان زاراوەی (پەیوەندی) لە زمانی ئینگلیزی پێی دەڵێن (RAPPORT) و لە لاتینی بەرامبەر زاراوەی پەیوەندی لە (Relation) هاتووە (فتحی، 2006، 11)، لە دوای دیاریکردن و ناساندنی زاراوەی پەیوەندی هەوڵ دەدەین ئاماژە بە چەمکی پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکان بکەین، کە یەکەیەکی سەرەکی پێکهێنەری کۆمەڵگەن بەگشتی، لەبەر ئەوەیە زانایان لە نووسینەکانیاندا بە دەستەواژەی((تۆڕی پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکان)) ناوی کۆمەڵگە دەهێنن(معاوی، 2009، 13) ،

لە ڕووی زمانەوانییەوە پەیوەندی کۆمەڵایەتی واتە هاوڕێیەتی یان سۆزێکە لە دڵەوە یانیش پەیوەندبوونێکە لەنێوان دوو شت یان دوو دیاردە بەمەرجێك یەکێکیان ببێتە پاشکۆی گۆڕانکاری ئەوی تر، لە هەندێك باریش دەبێتە هۆکارێکی ڕێککەوتن لەنێوان دوو کەسدا(محمد، 2011، 10).

أحمد زکی بدوی دەڵێت: پەیوەندییە کۆمەلایەتیەکان بریتین لە هەر پەیوەندییەك کە لەنێوان دوو کەس یان دوو کۆمەڵ یان لەنێوان تاکەکەسێك و کۆمەڵ بێت، دەکرێت ئەم پەیوەندییە لەسەر بنەمای هاریکاری بێت یان نەبێت، لە لایەکی تر دەکرێت ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ بێت، هەروەها دەکرێت بە پەلە یان لەسەرەخۆ بێت(فتحی،2006، 12).

2-5 :چەمك و زاراوەی کلتوور

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

زاراوەی کلتوور (Culture) لە وشـــەی (Culture) لاتینی وەرگیراوە (فەرەج،2011: 17)، لە زمانی عەرەبیدا زاراوەی کلتوور بە مانای (سـقف) یان (سـقافە)دێت، دانانی (کەسـرە) لە ژێر (الف) بە واتای (ژیری، واتایی، چالاکی، سـەلیقە، نوکی ڕم) دێت. (ناصـر،2013، 119)، هەندێك دەڵێن وشـــەی کلتوور لە زمانە ئەڕوپییەکان لە وشـــەی(Colere) ی لاتینی سـەلاچاوەی گرتووە و واتایەکی فراوانی هەیە بە مانای (نیشـتەجێ بوون، کشـتوکاڵ کردن، پاسـەوانی کردن)دێـــت، بۆ نموونە نیشـتەجێ بوون لە (Colonus) وەرگیراوە، هەروەها پەرسـتن لە(cultus) وەرگیراوە لەگەڵ زاراوەی (Culyt) هاوواتایە، ئەوەی لە دوییدا لە زمانە ئەوڕوپییەکان پەرەی سـەند لە زاراوەی کشـتوکاڵدا سـەری هەڵدا واتە(Cultura)، هەرچەندە ئەو زاراوەیە لە سـەدەکانی ناوەڕاسـتدا بە واتای پەرسـتن و عیبادەتیش بەکاردەهات(ئامێدیان،2013، 430)، لەگەڵ ئەوەشـدا هەندێ سـەرچاوە سەبارەت بە وشەی کلتوور دەڵێن واتا جۆراوجۆرەکانی زاراوەی کلتوور لە وشەی لاتینی (Cultrate)وەرگیراوە (گولمحەمەدی،2007، 117). کلتوور ئاماژەیە بۆ بەرهەمێکی هزری و ڕەفتاری مرۆیی و کەلەپوری کۆمەڵایەتی مرۆڤ، زانایانی کۆمەڵناسـی پێیان وایە مەبەست لە کلتوور پێشکەوتنی مرۆڤایەتییە، لەبەر ئەوەیە پێناسەکردنی کلتوور شتێکی ئاسان نییە، ئاڵۆزی پێناسـەکردنی کلتوور بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە کلتوور فرە ڕەهەندە و پێکهاتەی جۆراوجۆری هەیە هەر کۆمەڵگەیەك کلتووری تایبەت بە خۆی هەیە، ئەم کلتوورە جیاوازانەی میللەتان وا دەکات تاکەکانی هەر میللەتێك کلتوور و ڕەفتاری نەتەوەکانی تر هەڵبگرن و فێرببن.

6-2 :لایەنەکانی پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکان

1-تەڵاق (لێکترازانی خێزانی)

تەڵاق لە زمانی ئینگلیزی پێی دەگوترێت(Divorce) ، لە زمانی عەرەبی پێی دەگوترێت (الطلاق) کە لە قورئانی پیرۆزەوە وەرگیراوە(طاهر،2010، 6)، تەڵاق بریتییە لە هەڵوەشاندنەوەی ئەو پەیوەندییە هاوسـەرگیرییەی ژن و پیاو بەر لە پڕۆسـەی هاوسـەرگیری واژۆیان کردووە، ئەمەش وا دەکات کە مافی دووبارە هاوسـەرگیریان هەبێت و دووبارە لەگەڵ کەسی تر بچنەوە پرۆسەی هاوسەرگیریەوە، تەڵاق سەبارەت بە منداڵ شـۆکێکی سـۆزدارییە و لە هەسـتی پەروەردەکردن و خۆشـەویسـتی بێ بەشـیان دەکات، وایان لێ دەکات کە لە پرۆسـەیەکی دەروونی ناجێگیر بژین و هەسـت بە ئازاری

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

بەردەوام بکەن، بۆ ژن و پیاو دەبێتە گرێیەکی دەروونی گەورە، چونکە دەرفەتی هاوسەرگیرییان کەم دەکاتەوە(ال عبدالله، 2014، 252). تەڵاق دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی ترسناکە هەندێك کات دەبێتە هۆی دروست بوونی دووبەرەکی و تورەیی و کێشە.

2-هاوسەرگیری

هاوسەرگیری یەکگرتنێکە لەنێوان ژن و پیاودا، سیستەمێکی کۆمەڵایەتیە لە شارستانییەتە جۆراوجۆرەکان شێوازی جیاوزی هەیە، لە ڕووی ئاینی و کۆمەڵایەتیەوە ڕێگای پێدراوە و دەبێتە هۆی دروست بوونی خێزان و منداڵ، هاوسەرگیری نێوان مرۆڤەکان جگە لە بوونی پەیوەندی سێکسی پەیوەندییەکی بەتینی کۆمەڵایەتی و رۆحی و ڕەوشتی لەنێوانیان دروست دەبێت، ئەم پەیوەندییە لەگەڵ ژیانی مرۆڤدایە و بەردەوامە، لە ڕووی بایلۆجیەوە هاوسەرگیری بریتییە لە خستنەوەی منداڵ، لە ڕووی کۆمەڵایەتیەوە بریتییە لە پەروەردەکردنی منداڵ بەشێوەیەکی دروست و بۆ ئەوەی ببێتە نەوەیەکی بەرهەمدار بۆ کۆمەڵگە(عبدالمحمد،2017، 89-90)، بۆیە هاوسەرگیری پەیوەندییەکی مرۆڤایەتیە و بریتییە لە دروستبوونی سۆز و خۆشەویستی لەنێوان دوو کەس کە جیاوازە لە هەموو بوونەوەرەکانی تر، هاوسەرگیری بەپێی شەریعەتی ئیسلام بۆندێکە لەنێوان دوو کەس کە ژن و مێردن و دەبێتە بنەمایەکی بەهێز بۆ دامەزراندنی خێزان (طاهر،2010، 11).

2-7: ئاخاوتن

ئاخاوتن یەکەیەکی زمانییە و ئامانجێکی تایبەتی هەیە کە ئەویش ئاخاوتنە لەنێوان دوو کەس یان زیاتر لە شێوەی زنجیرە ڕستە و پاڕستە بە شێوەی ئازاد لەنێوانیاندا بەڕێوە دەچێت.(Levinson,1997,301) .

لە ژیانی ڕۆژانەماندا بەردەوام پەنا بۆ ئاخاوتن دەبەین، ئاخاوتنیش جۆرێکە لە جۆرەکانی کارلێکە زارەکیەکان لە ژیانی مرۆییدا بەردەوامە و تاکەکانی کۆمەڵگە بەردەوام لە نێوان خۆیاندا پیادەی دەکەن، ئاخاوتن سەرچاوەی گرنگی پەیوەندییەکانە یان بە شێوەی ڕاستەوخۆ لەنێوان هاوبەشەکاندا لە کات و ساتێکی دیاریکراو ئەنجامی دەدەن، یا بە شێوەی ناڕاستەوخۆیە ئەویش بە ڕێگای ئامێرەکانی پەیوەندیکردن

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

وەك(مۆبایل، تەلەفزیۆن، ئینتەرنێت) ئەنجام دەدرێت، بەڵام نێرەر و وەرگر بە شـــێوەی ڕوو بەڕوو ئەنجامی نادەن و یەکتر نابینن(عەلی،2015، 28). (ئاخاوتن قســەیەکە لەنێوان دوو کەس یان زیاتر بە ئازادی بەڕێوە دەچێت(levenson,1983,284) کە شـــێوازی زیندووی زمانێکی تایبەتی و تاکە کەســییە و تایبەتمەندی خۆی هەیە لە کەسـێکەوە بۆ کەسـێکی تر جیاوازە بە جۆرێك شـێوازی ئاخاوتنی هەر کەسـێك تایبەتە بە خۆی و مەرج نییە ئاخاوتنی دوو کەس کە بە یەك زمان قسە دەکەن وەك یەك بێت (باقری،23، 1324).

2-8:کردەی ئاخاوتەیی

کردەی ئاخاوتەیی بابەتێکی گرنگە بۆ لێکدانەوەی لایەنە گرنگەکانی داب و نەریت و پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکان، تیۆری کردەی ئاخاوتەیی شـــیکردنەوە بۆ ئاخاوتن لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکان دەکات لەڕێگەی وردبوونەوە و شـــیکردنەوەی((گوتن و قســـەکردن و دەرخســـتنی مەبەســـتەکانی ئاخاوتن و شـــێوازی گەیاندنی پەیام و ئەو پەیوەندییە ڕاســـتەوخۆ و ناڕاســـتەوخۆیانەی کە لەنێوان نێرەر و وەرگردا هەیە))(محـێدیـن،2016، 38)، کـردەی ئـاخـاوتـەیـی بـەشـــێـکـی گـرنـگـی پـەیـوەنـدییـە کۆمەڵایەتییەکانە(هدســـن، 1987، 173)، بەم پێیە کردەی ئاخاوتەیی بە ڕەوشـــتێکی کۆمەڵایەتی گرنگ دادەنرێت بۆ گەیاندنی پەیام و مەبەســتی نێرەر جا مەبەســتی نێرەر گفتوگۆکردن یان هەڕەشـــە و نارەزایی یان گفتو بەڵێندان یان هەر مەبەســـتێکی تری پەیوەســـت بە ئاخاوتن بێت(مەلا حەمەدئەمین،2013، 90)، کردەی ئاخاوتەیی پردی پەیوەندی نێوان زمان ئەداکردنی چەند کاروبارێکە لە یەك کاتدا، ئاخاوتنیش بە یەکێك لەو کاروبارە گرنگانەی زمان دادەنرێت کە کاریگەرییەکی زۆری لەســـەر پەیوەندیکردن هەیە، لە ڕوانگەی گرنگی ئەم کردەیەوە بۆچوونی هەردوو زانا (ئۆســـتن و ســـیریل) دەخرێتە ڕوو.

أ- ئۆستن

ئۆســتن بەخاوەنی تیۆری کردەی ئاخاوتەیی دادەنرێت، کاتێك باسـی ئەم تیۆرە دەکرێت ســـەرەتا بە لێکۆڵینەوە کردن و پەنجە بردن بۆ کارەکانی ئۆســـتن دەســـت پێ دەکرێت، ماوەی چەندین ســـاڵ هەندێك وانەی دەربارەی کردەی ئاخاوتەیی لە زانکۆی ئۆکســـفۆرد وتۆتەوە ئەم وانانەش لە ســـاڵی1962 دوای مردنی لە کتێبێك بڵاوکرانەوە(صـــالح،2013، 67)، ســـەبارەت بە ناوی کتێبەکە بۆچوونی جیاواز هەیە، هەندێك ســـەرچاوە دەڵێن ناوی

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

کتێبەکە بریتییە لە(چۆن شتەکان بە وشە ئەنجام دەدرێن)، ئۆستن زمان بەوە دادەنێت کە کردەی جیاواز لە یەك کاتدا ئەنجام دەدات و ئەوەش دەسەلمێنێت کە ((هەموو گوتنێك کردنی کارێکە))، بەجۆرێك کاتێك نێرەر قسەیەك دەکات تەنها مەبەستی قسەکردن نییە، بەڵکو دەبێت کردەیەك ئەنجام بدات و جا ئەم کردەیە هەواڵگەیاندن بێت لە بارەی ڕووداوێکەوە یان فەرماندان بێت بەسەر کەسێکەوە یان نەهی کردن لەبارەی کردارێك یان ڕەفتاری کەسێك یان سوپاسکردنی کەسێك بێت بۆ ئەنجامدانی کارێك.

ب- سیریل

هەندێك لە زمانەوان و نووسەران بەتایبەت ئەوانەی لە بواری پراگماتیکدا توێژینەویان کردووە بە قوتابی (ئۆستن)ی دادەنێن و لە دوای ئۆستن بەردەوام خەریکی توێژینەوە بووە لەسەر پراگماتیك و کردەی ئاخاوتەیی، هەوڵی داوە هەر کێشەو گرفتێك لە تیۆرەکەی ئۆستن هەبێت چارەسەری بکات، بەداواداچوون و توێژینەوە و لێکدانەوەی لەسەر بکات، لەگەڵ ئەوەشدا سیریل بۆچوونەکانی خۆی لە چوار کردەدا دیاریکردووە کە بریتییە لە چوار کردە بۆ قسەکردن لە ڕستەو گوتن دایناوە.

1-گۆکردن بە وشە: ئەم جۆرە ڕاستەوخۆ بەدیهێنانی کردەی ئاخاوتن دەگرێتەوە.

2-کردەی هەواڵی: ئەم جۆرەیان گواستنەوەی زانیاری و پاڵپشتی دەگرێتەوە.

3-کردەی بەدیهێنان: هیواو خواستن دەگرێتەوە.

4-کردەی کارتێکردن (کاریگەری): ئەم جۆرە بریتییە لە ڕوا هێنانی کەسێك کاتێك بیەوێ کارێك بکات و کاریگەری لەسەر دروست بکەین جا ئەم کارتێکردنە بە ڕازیکردن بێت یان بە هەڕەشە بێت (محێدین، 2016، 59).

2-9: کردەی ئاخاوتەیی ڕاستەوخۆ

ئەم کردەیە بریتییە لە تێهەڵکێشی نێوان جۆری ڕستە و هێزی کردەی مەبەست، کاتێك هێزی مەبەست ڕێسایی فۆڕمی دەربڕینە پێی دەگوترێت کردەی ئاخاوتەیی ڕاستەوخۆ (kareem,2019,41)، بەشێوەیەکی گشتی لە کردەی ئاخاوتەیی ڕاستەوخۆدا مەبەستی نێرەر بەشێوەیەکی ئاشکرا و بێ تەمومژە، وەرگر دەتوانێت لە نێرەر تێبگات، بەجۆرێك نێرەر لە ڕێگای ڕستەی جیاواز مەبەستەکەی ئاشکراو دیاردەبێت وەك(ڕستەی پرس، فەرماندن یان ڕاگەیاندن بێت)، ئەمانەش بەڕێگەی فۆڕمی ڕستەیی مەبەستێکی دیار و ئاشکرا دەبێت(سەبری،2014، 204).

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

کەواتە ئەم جۆرە کردەیە بریتییە لە دەربڕینی واتای ڕستە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ، بەم شـێوەیە کاتێك نێرەر قسـەیەك دەکات و لەم جۆرە کردەیەدا مانای قسـەکەی دەبێتە مانای ڕاستەوخۆ و دەبەسترێتەوە بە واتای فەرهەنگی و پێکهاتەی سینتاکسی زمان، واتە مانای ڕاسـتەوخۆی ئاخاوتن و ئەو ڕسـتەیەی کە نێرەر دەری دەبڕێت بریتی دەبێت لە مانای ئەم وشـانەی کە ڕسـتەکە پێکدەهێنن و لەگەڵ ئەم یاسـایە دیاری دەکرێت و ڕێك دەخرێت کە وشـەکان لەگەڵ یەکتری ڕێکی دەخەن، کردەی ئاخاوتەیی ڕاسـتەوخۆ بریتیە وەڵامدانەوەی ڕاستەوخۆ لەنێوان واتای ڕاستەوخۆی ڕستەو هێزی مەبەستی ئەو کاتەی وشەکە کردەی ئاخاوتەیی ڕاستەوخۆی تێدا بەکاردێت(ئیبراهیم،2015، 13).

2-10:کردەی ئاخاوتەیی ناڕاستەوخۆ

لەم جۆرەی کردەی ئاخاوتندا مەبەستی نێرەر بەشێوەیەکی ئاشکرا بە ڕێگای فۆرمەکان و کەرسـتەی ڕسـتەکەوە دەرنابڕدرێ(عەلی،2000، 84)، بەڵکو مەبەسـتی نێرەر بەڕێگای ئاوازەو دەوروبەرەوە دیار دەبێت، ئەو ڕستەیەی کە نێرەر لەکاتی ئاخاوتندا دەری دەبڕێت ماناو مەبەسـتەکەی بە ئاشـکرا دیار نابێت، بەڵکو بەشـێوەی ناڕاسـتەوخۆ مەبەسـتەکەی دیاردەکەوێت (سـبری،2014، 205)، کەواتە لەم جۆرەی کردەی ئاخاوتندا مەبەسـتی نێرەر لە پشـــت فۆڕمی زمانییەوە دیاردەکەوێت(ئەحمەد،2008، 67)، هەندێك جار لەکاتی ئاخاوتندا وەڵامدانەوەی ڕاستەوخۆ بەدی ناکرێت لەنێوان واتای ڕستەو هێزی ڕستە، لەم حاڵەتەدا کردەی ئاخاوتەیی بە ناڕاستەخۆ هەژمار دەکرێت، بەم شێوەیە جیاوازی دروست دەبێت لەنێوان واتای ڕستەو واتای دەبڕین، کەواتە نێرەر شتێك دەڵێت، بەڵام لە ڕاستیدا مەبەستی شتێکی ترە، لەم حاڵەتەدا کردەی ئاخاوتەیی دەبێتە ناڕاستەوخۆ، لەم شێوەی کردەی ئاخاوتەییدا نێرەر شـتی زیاتر دەڵێت لەوەی کە مەبەسـتیەتی ئەمەش بە پشـت بەستن بە زانیاری هاوبەش (زمانی و نازمانی) ڕوودەدات

2-11: ئاخاوتن لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکاندا

1-ئاخاوتن لە پرۆسەی جیابوونەوە (طلاق).

لە پرۆسـەی جیابوونەوەدا ئاخاوتن شـێوازی جیاوازی هەیە و ئەم جیاوازیەش بەپێی سروشـتی کەسـەکە دەگۆڕێت، پرۆسـەی جیابوونەوە هۆکاری جیاوازی هەیە ئەم هۆکارە

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

جیاوازانەش شێوازی ئاخاوتنەکە دیاری دەکەن، هەندێك جار ئاخاوتن بە شێوەی گفتوگۆی ئارام لەنێوان ژن و مێرد و هەردوو خانەوادەکە ڕوودەدات بەتایبەت ئەگەر کێشەی نێوانیان تەنها لە یەکتر نەگەیشتن و نەگونجان بێت پرۆسەی جیابوونەوە دوور لە کێشە ڕوو دەدات، پێش جیابوونەوەش خەڵکێکی زۆر لە خزم و کەسی هەردوولا هەوڵی ئەوە دەدەن کە قسەیان لەگەڵ بکەن و جیابوونەوە ڕوونەدات، بەڵام زۆرجار پرۆسەی جیابوونەوە توندوتیژی و کێشەی تێدەکەوێت ئەمەش کاتێك ڕوودەدات ئەگەر پیاو یان ئافرەت خیانەت یان هەر شتێکی تر بکات کە داب و نەریت و کۆمەڵگە پێی قبوڵ نەکرێت، لەم حالەتەدا پرۆسەی جیابوونەوە بە وشەی (سێ بەسێ تەڵاقم) کەوتبێ دەست پێدەکات و پرۆسەکە کۆتایی پێ دێت و لە دادگاش یەکلایی دەکرێتەوە.

2-ئاخاوتن لە پرۆسەی ژن و ژن خوازیدا.

ئاخاوتن لە پرۆسەی هاوسەرگیریدا سەرەتا لە لایەن ماڵی کوڕەکە باس دەکرێت و بەشێوەیەکی گشتی و جۆری ئاخاوتنەکەش لە لایەن دایك یان خوشکی کوڕەکەوە دەست پێدەکات، شیوازی ئاخاوتنەکە بەم شێوەیەیە، ئەمە کچی ئێوەیە، تەمەنی چەندە، چ ئیشێك دەکات؟؟ ئیتر لە چەند ڕۆژێك دوای ئەم پرسیارانە چەند کەسێك لە خزم و کەسی کوڕەکە کە ڕیش سپی و پیاو ماقوڵان دەچنە ماڵی کچەکە و خوازبێنی کچەکە دەکەن، ئەگەرهاتو ڕازی بن گفتوگۆی زیاتر دەست پێدەکات، گفتوگۆی نێوان کچ و کوڕ لەسەر بابەتی تایبەت بە خۆیان و مارەبڕین و ماڵ دانان و شتی تر دەست پێدەکات، بەڵام لە ئێستادا ئەم شێوازە تەواو گۆڕاوە و سەرەتا ئاخاوتن لەنێوان کچ و کوڕ ڕوودەدات و ئەوان لەسەر هەموو شتێك و ماڵ دانان و مارەبڕین ڕێك دەکەون ئینجا دواتر ماڵەوەیان ئاگادار دەکەنەوە، ئەوانیش بەپێی بیروباوەڕی ئاینی خۆیان و یاسا دەست بە ڕێك خستن و گفتوگۆ دەکەن لەگەڵ ماڵی کچەکە، ئاخاوتن لەم پرۆسەیەدا زیاتر قسەی خۆش و ئاخاوتنی نەرم و هاوڕێیەتیە بە هیچ جۆرێك ئاخاوتنی ناڕێك و بەهێز لەم پرۆسەیەدا نییە.

3 :شیکردنەوەی داتاکان بەپێی تێۆری کردەی ئاخاوتەیی

بەپێی میتۆدی کاری ئەم توێژینەوەیە، کەشیکارێکی زانستی دەقە وەرگیراوەکانە، بەشێوەیەکی کارەکی لێکدانەوە بۆ پرسیارەکانی دادوەر و وەڵامدانەوەی هەردوو هاوژین لە بۆنەکانی هاوسەرگیری و جیابوونەوەدا دەکرێت.

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

1-3:پرۆسەی جیابوونەوە(تەڵاق)

سڵاوکردن

ژ 1: سەلام و عەلەیك. (ك.ئا.ڕ)
پ 1: سەلام و عەلەیك. (ك.ئا.ڕ)

پێشوازیکردن

د 1: عەلەیکە سەلام. (ك.ئا.ڕ)

سڵاو کردن و پێشوازیکردن ئەرکێکی کۆمەڵایەتییە، بەڵام لەم دەقەدا جیاوازیەکی زۆری هەیە، چونکە سڵاوکردن و پێشوازکردن لە نێوان ژن و پیاو و خزمەکاندا نییە و هیچ جۆرە ئاخاوتێکی ئەتۆش لە نێوانیاندا نییە، چونکە ئەم بابەتە دڵخۆشکەر نییە و ئەوەی هەیە زۆر بەساردی و خەفەتباری هەموو ڕووداوەکان تێدەپەڕن.

ئاگادارکردنەوە

ژ 2: پیاوەکەم تەڵاقی دام. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- ئاگادارکردنەوە.
ژ 13: دادوەر دەڵێ موالیدت چەندە؟ (ك.ئا.نا) کردەی ڕستەی پرس-ئاگادارکردنەوە.
ژ 9: (پێنج) منداڵم هەیە. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن-ئاگادارکردنەوە.
ژ 10: لە ساڵی (1981) لە دایك بوومە. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن-ئاگادارکردنەوە.
ژ 6: بەم شێوەیە بوو کە باسم کرد. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- ئاگادارکردنەوە.
د 16: دەتەوێ بگەڕێیەوە لای؟(ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس-ئاگادارکردنەوە.
پ 11: تۆ ژنی منی لەسەر شەریعەتی خودا و پێغەمبەر. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- ئاگادارکردنەوە.

لە پرۆسەی جیابوونەوەدا ئاگادارکردنەوە لایەنێکی سەرەکی و گرنگە بۆ زیاتر دڵنیابونەوە لە هەموو شتێك، بەشێوەیەکی گشتی ئاخاوتنی دادوەر و بەشێکی وەڵامی پرسیارەکانە کە پێشتر ئاڕاستەیان کراوە و دەبێتە ئاگادارکردنەوە بۆ ئەوەی بە وردی ئاگادری وردەکاری کێشەکە بن، چونکە داداوەر لەسەر بنەمای وەڵامی ئەوان بڕیار دەدات.

سەرسوڕمان

د 13: چۆن ئەو قسەیەت کرد؟ (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس- سەرسوڕمان.
د 4: 21-3-2019 تەڵاقی دایت؟ (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس- سەرسوڕمان.

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

سەرسوڕمان بابەتێکی گرنگی ئاخاوتنە لە پرۆسەی جیابوونەوەدا، ئەم دوو ڕستەیە هەرچەندە ڕستەی پرسن، بەڵام بە ئاوازی سەرسوڕمان دەربڕاون و لە هەردوو ڕستەکە دادوەر توشی سەرسوڕمان بووە بەهۆی ئەنجامی ئاخاوتنەکەوە.

گومانکردن

د 6: دوای ئەوەی تەڵاقی دایت گەڕایتەوە لای مێردەکەت. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- گومانکرن.

د 7: تۆ وەك کچی منی شەرم مەکە، چۆن بوو پێم بڵێ. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- گومانکردن.

د 5: دوای چەند ڕۆژ گەڕایەوە لای؟ (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس- گومانکردن.

د 9: نیەتت تەڵاق بوو؟ (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس- گومانکردن.

د 11: کوڕم کاتێك خێزانت سەفەری کرد گوتت تەڵاق، تەڵاق، تەڵاق؟(ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس- گومانکردن.

بەشێوەیەکی گشتی گومانکردن شتێکی ئاستییە و دادوەر گومان لە هەموو ئاخاوتنێك و ڕووداوێك دەکات، گومانکردن بۆ ئەوەیە کە تووشی هەڵە نەبێت یا نەکەوێتە ژێر کاریگەری هیچ لایەنێکیان .

ئامۆژگاریکردن

د 27: بڵێن بە لەعنەت بێت شەیتان. (ك.ئا.ڕ) ئامۆژگاریکردن.

د 8: کچم شەرم لە دین نییە ڕوون قسە بکەن. (ك.ئا.ڕ) ئامۆژگاریکردن.

د 32: ئاگاداری منداڵەکانتان بن. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی فەرماندان- ئامۆژگاریکردن.

د 29: کوڕم کەسێکی وەك ئەم ژنەت دەست ناکەوێتەوە ئاگاداری بە. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن – ئامۆژگاریکردن.

ئامۆژگاریکردن دەورێکی گرنگی هەیە، تەنها دادوەر کەسی ئامۆژگاریکەرە بەهۆی ئەوەی کە ئەزموونێکی زۆری هەیە بەردەوام ئامۆژگاری هەردووکیان دەکات.

پاکانەکردن

پ 2: نیەتم تەڵاق نەبووە. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- پاکانەکردن

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەرەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

پاکانەکردن جۆرێکە لە ئاخاوتنی نەرم و شەرمەزاری بەزۆری لای پیاو دەستپێدەکات، چونکە پیاوەکە هۆکاری دروست بوونی کێشەکەیە، هەندێك کات پاکانەکردن نزیکە لە پەشیمان بوونەوە.

تاوانبارکردن

د 12: بۆچی تەڵاقت دا؟ (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس- تاوانبارکردن.

د 22: بۆچی تەڵاقت دا. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس -تاوانبارکردن.

دادوەر بەشێوازی پرسیاری کەسێك تاوانبار دەکات بە ئەنجامدانی کارێك، ئەمەش جۆرێکە لە پرسیارکردن بۆ ئەوەی وەڵامی وەرگر ببێتە هۆی ئەوەی کە گومانی دداوەر بڕەوێنێتەوە.

پەشیمان بوونەوە

د 14: تەڵاقدان چ سودێکی هەیە؟ (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس- پەشیمان بوونەوە.

پ 6: من هەڵەیەکی گەورەم کردیە. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- پەشیما بوونەوە.

لەم جۆرە دەقانەدا پەشیمان بوونەوە ئاخاوتنێکی هەستیارە، چونکە لەئەگەری کۆتایی هاتنی ئەم پرۆسەیە ئەگەری پەشیمان بوونەوە زۆرە، دادوەر هەموو هەوڵێك دەدات بۆ ئەوەی لەکاتی کۆتایی هاتنی دادگاکە پەشیمانیان بکاتەوە لەو بڕیارەی کە داویانە، هەروەها لە ئەگەری پەشیمان نەبوونەوەیان پەشیمانی هەتا هەتایە ڕوویان تێدەکات.

پەیماندان

پ 5: لەمڕۆ بەدواوە شتی وا ناکەم. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- پەیماندان.

ژ 14: من هیچ کێشەیەکم نییە لەگەڵ داوالێکراو. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- پەیماندان.

پ 12: جارێکی تر شتی واناکەم و خزمەتی منداڵەکانم دەکەم.(ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- پەیماندان.

پ 13: لەمڕۆ بەداوە واناکەم. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- پەیماندان.

کردەی پەیماندن کردەیەکی بایەخدار و گرنگە، دادوەر بەبێ پەیماندان هچ جۆرە بڕیارێك نادات، چونکە پەیماندان کردەیەکی گرنگە بۆ ژن و پیاو بۆ ئەوەی متمانە بگەڕێتەوە نێوانیان.

داخوازی

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

د 17: تۆش شانی پیاوەکەت ماچ بکە. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی فەرماندان- داخوازی و پێشنیار.
د 17: هاواری کرد قسە بکە، سەری ژنەکەت ماچ بکە. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی فەرماندان- داخوازی و پێشنیار.
د 24: تۆ دەتەوێ لەگەڵ مێردەکەت بژی. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس- داخوازی.
د 15: دەتەوێ بگەڕێیەوە لای؟ (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس- داخوازی.
د 27: بڵێ تۆ ژنی منی لەسەر شەریعەتی خوداو پێغەمبەر. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی فەرماندان-داخوازی.
د 17: بڵێن أللهم صلى على سيدنا محمد. (ك.ئا.ڕ) کردەی رستەی فەرماندان-داخوازی و پێشنیار.
داخوازی و داواکاردن لای دادوەرەوە سەر هەڵدەات و داوا لەژن و پیاوەکە دەکات کە ڕێز لە یەکتر بگرن و ڕێز لە پەیوەندی نێوانیان بگرن.
سووربوون
ژ 11: بەڵێ ئەو بوو. (ك.ئا.ڕ) ڕژدبوون- سووربوون.
ژ 12: دەنگی دەناسمەوە. (ك.ئا.ڕ) ڕژدبوون- سووربوون.
سوربوون لە ئاخاوتندا هەستی پێدەکرێت و ئەمەش لە ئەنجامی پرسیاری دادورە و وەڵامی ژنەکە دروست دەبێت، کە وەڵامی پرسیاری دادوەر دەبێتە هۆی سوور بوونی ژنەکە لەسەر ڕووداوەکان.
لێبوردن
ژ 15: ئێمە لە ماڵەوە پێکەوە دەژین من هاوسەری خۆم دەوێ و (پێنج) منداڵم لێی هەیە. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- لێبووردن.
ژ 15: ئەمەوێ ژیانی هاوسەرێتیمان بەردەوام بێت. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- لێبووردن.
هەست دەربرین
د 30: ئێمە دلگرانین خەڵك كێشەی هەبێت. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیانددن- هەست دەربڕین.

کردەی هەست دەربڕین لەم دەقەدا هەستێکی ناخۆشە، چونکە هەموو ئامادەبووان بەشێوەیەکی گشتی هەستێکی ناخۆشیان هەیە بەرامبەر بە ڕووداو و ئاخاوتنەکان، چونکە سەرتاپای ڕووداو و ئاخاوتنەکان لەبارەی پرسی تەڵاق و هەڵوەشانەوەی خێزانن.

نرخاندن

د 31: خێزانت باشترین ژنە. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن-نرخاندن.

نرخاندن بابەتێکە لەلایەن دادوەر دەوروژێندرێت بەمەبەستی پەشیمان بوونەوە نرخێکی زۆر دەدات بەو شتەی کە پیاوەکەی هەیەتی کە لێرەدا ژنەکەیەتی.

3-2:پرۆسەی ژن و ژنخوازی(هاوسەرگیری).

سڵاوکردن

ك 1: سەلام و عەلەيك. (ك.ئا.ڕ)

کو 1: سەلام و عەلەيك. (ك.ئا.ڕ)

پێشوازیکردن

د 1: عەلەيكە سەلام. (ك.ئا.ڕ)

سڵاوکردن و پێشوازیکردن لە ئاخاوتن و پرۆسەی هاوسەرگیریدا بەشێوازێکی زۆر گەرم و گوڕ و دڵخۆشیەوە ئاڕاستەی یەکتر دەکرێت، هەموو لایەنەکان دڵخۆش و دەم بەخەندەن لەگەڵ یەکتر و پەیوەندییەکی توند و تۆڵ و خزمانە لە نێوانیان هەیە.

داخوازی

د 3: وەرە کچم چەندت زێر وەرگرت؟ (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس- داخوازی.

د 4: چەند پاشەکیە؟ (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی پرس- داخوازی.

داخوازی و داوا لە پرۆسەی هاوسەرگیریدا زیاتر بۆ دڵنیا بوونە، نەکا ناڕێکیەك لە پرۆسکە هەبێت.

ئاگادارکردنەوە

ك 2: (30) مسقال. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن-ئاگادارکردنەوە.

ك 3: (19) مسقال. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن-ئاگادارکردنەوە.

لە پرۆسەی هاوسەرگیریدا چەند کەسێك ئاگادار دەکرێنەوە لەسەر چۆنییەتی ڕێککەوتنی نێوانیان، تەنها دادوەر بەم پرۆسەی ئاگادرکردنەوە هەڵدەستێت.

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

پیرۆزباییکردن

د 10: پیرۆزتان بیت ژیانێکی خۆش و ئاسوودە. (ك.ئا.ڕ) پیرۆزباییکردن.

پیرۆزباییکردن لە هەموو بۆنە کۆمەڵایەتییە دڵخۆشکەرەکان بابەتێکی سەرەکی ئاخاوتنە، لەسەرەتای دەستپێکردنەوە تا کۆتایی هاتنی پرۆسەکە ئاخاوتن و گفتوگۆی نێوانیان پیرۆزباییکردن و دڵخۆشی نێوانیانە و هەستێکی ڕاستەقینەی خۆشی لە نێوان ئامادەبووواندا هەیە.

ئامۆژگاریکردن

د 11: کوڕم، کچم ئەوە بەرپرسیاریەتییە دەبێت لە ئەستۆی بگرن. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- ئامۆژگاریکردن.

د 12: لێرەوە دەچنە قۆناغێکی تازەی ژیان و دەبێت جیاوازتر بژین. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- ئامۆژگاریکردن.

ئامۆژگاریکردن لایەنێکی گرنگی ئاخاوتنە، دادوەر لەکۆتاییدا ئەرکی ئامۆژگاریکرن دەگرێتە ئەوستۆ و ئامۆژگاریان دەکات و ئاگاداریان دەکاتەوە دەربارەی ئەم قۆناغەی ژیان کە قۆناغێکە بەرپرسیاریەتی گەورەی تێدایە و پێویستە بەرپرسانە بیگرنە ئەستۆ، ئەمەش لە ڕوانگەی شارەزایی و لێهاتووی خۆیەوە ئامۆژگاریان دەکات.

نرخاندن

د 13: ئەم قۆناغە خۆشترین قۆناغی ژیانە. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن- نرخاندن.

نرخاندن لەم پرۆسەیدا جیاکردنەوە و نرخاندنی ئەم قۆناغەیە لەگەڵ قۆناغەکانی تری ژیان.

هەست دەربرین

د 14: ئێمە ڵخۆشین بەم پرۆسەیە. (ك.ئا.ڕ) کردەی ڕستەی ڕاگەیاندن-هەست دەرڕین.

بەشێوەیەکی گشتی هەموو ئامادەبووان دڵخۆشن بەم پرۆسەیە بەتایبەت دادوەر وەك پێاوێکی یاسایی و ئاینی هەستێکی تایبەتی و دڵخۆشیەکی زۆری هەیە کاتێك ئەم جۆرە پرۆسەیە ڕێك دەخات، زۆر جار لە کۆتاییدا دەست دەکات بەگاڵتەکردن لەگەڵ کوڕ و کچەکە.

ئەنجام

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

1-ڕازیکردن بابەتێکی گرنگی پەیوەندیکردنە، هەر یەکێك هەوڵی ئەوە دەدات بیروڕای خۆی بەسەر بەرامبەرەکەی بسەپێنێت، ئەرکی زمان کرۆکی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانە و دەورێکی باڵا لە پەیوەندی نێوان تاکەکان و کۆمەڵگە دەگێڕێت، پەیوەندی کۆمەڵایەتی دروست کاریگەری لەسەر لایەنی کۆمەڵایەتی و سایکۆلۆژی مرۆڤ دروست دەکات.

2 -کلتوور بیر و باوەڕ و مرۆڤ بەیەکەوە دەبەستێتەوە و ناسنامەی کۆمەڵایەتی بە مرۆڤ دەدات، کلتوور لایەنێکی گرنگە بۆ پەروەردەکردن و ڕێکخستنی ژیانی مرۆڤ و پرۆسەیەکی درێژخایەنە و بەنەمان و لەناوچوونی جیلێك لەناو ناچێت، بەڵکو تووشی گۆڕانکاری و نوێ بوونەوە دەبێت، کلتوور موڵکی کۆمەڵگە و تاکە هیچ کەسێك ناتوانێت دەستبەرداری بێت.

3-ئاخاوتن کارلێکێکی بەردەوامە لە نێوان تاکەکاندا، پێویستە لە ئاخاوتندا نۆرەگرتن هەبێت، بۆ ئەوەی لەیەکتر گەیشتن دروست بێت، لە ئاخاوتندا شێوازی جیاواز هەیە، پێویستە باشترین و گونجاوترینیان هەڵبژێرین بۆ ئەوەی بتوانین پەرە بە بەردەوامی ئاخاوتن بدەین.

4-کردەی ئاخاوتەیی بە بەشێکی گرنگی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان دادەنرێت، چونکە ئاخاوتن لایەنێکی گرنگە بۆ جێ بەجێکردنی ئەرکی کۆمەڵایەتی زمان، واتای شاراوە یەکێکە لەو بابەتە گرنگانەی کە کردەی ئاخاوتەییی هەڵوەستەی لەسەر دەکات، چونکە زۆر جار واتاو مەبەستی قسەکەر بە ئاسانی و بە ئاشکرا خۆی بەدەستەوە نادات، کردەی ئاخاوتەیی بە پێی بارودۆخی ئەو شوێن و کاتەی کە ئاخاوتنەکەی تێدا ئەنجامدراوە واتاکەی دەست نیشان دەکات، ئۆستن و سیریل دوو زانای بواری زمانەوانین سەرەتای لێکۆڵینەوەکانیان لەبواری کردەی ئاخاوتەیی کردووە.

5-بەشیوەیەکی گشتی لە پرۆسەی لێکترازانی خێزاندا هەموو جۆرە ئاخاوتن و کردەیەك هەستی پێدەکرێت، بەڵام کردەی ئاگادارکردنەوە یەکێکە لەو کردانەی زیاتر دووبار بۆتەوە
.

6-لە پرۆسەی هاوسەرگیریدا کردەکانی ئاگادارکردنەوە، ئامۆژگاریکردن، هەست دەربڕین زیاتر هەستی پێدەکرێت و لەهەموو بوارەکانیشدا دڵخۆشی هەستێکی زۆری پێدەکرێت.

لیستی سەرچاوەکان

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

یەکەم: بەزمانی کوردی

1. ئەحمەد، تریفە عومەر (2008)، مەبەستی پراگماتیکی لە وتاردا، نامەی ماستەر، زانکۆی سلێمانی.
2. ئەسعەد، چۆلی (2013)، زمان لە ڕاگەیاندنی بینراودا، چاپی یەکەم، چاپخانەی کەمال (ب.ش.چاپ).
3. ئیبراهیم، حەسەن عەلی (2015)، داواکردن و ڕەتکردنەوە لە زمانی کوردیدا بەپێی تیۆری کردە قسەییەکان، نامەی ماستەر، کۆلێژی زمان، زانکۆی سەڵاحەددین، هەولێر.
4. ئەحمەد، شەرمین ڕەسول (2017)، بنەماکانی هاریکاری گرایس لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکان (کوردی ناوەراست)، نامەی ماستەر، کۆلێژی پەروەردەی بنەڕەتی، زانکۆی سەلاحەددین، هەولێر.
5. ئامێدیان، فەخرەددین (2013)، فەرهەنگی شیکاری زاراوەکانی کۆمەڵناسی(ب.ش.چاپ).
6. أل عبدالله، محمد بن محمود ، و.ئارام ئەمین شـــوانی(2014)، دەروونزانی کۆمەلایەتی، ڕۆڵی خێزان لە پێگەیاندنی کۆمەلایەتیدا، چاپخانەی ڕۆژهەلات، هەولێر.
7. تۆفیق، قەیس کاکل (1995)، جۆرەکانی ڕستەو تیۆری کردە قسەییەکان، نامەی ماستەر، کۆلێژی ئاداب، زانکۆی سەلاحەددین، هەولێر
8. تاهیر، زەریا ئەحمەد (2010)، جیابوونەوەی ژن و مێرد هۆکار و ئەنجامەکانی، نامەی ماستەر، کۆلیژی ئەدەبیات، زانکۆی سەڵاحەددین، هەولێر.
9. سـەعید، ناووز ئەکرەم (2013)، کردە قسـەییەکان (هێورکردنەوە لە دەربریندا)، نامەی ماسـتەر، سـکولّی زمان، زانکۆی سلێمانی، سلێمانی.
10. عەلی، تالیب حوسێن(2006)، پەیوەندی زمان بە کۆمەڵەوە، گۆڤاری نووسەری نوێ ژمارە (32).
11. عەلی، بەدرخان سلێمان (2015)، لێکەوتەی ئاخاوتەیی لە ڕۆمانی کوردیدا، نامەی دکتۆرا، سکولّی زمان، زانکۆی سلێمانی، سلێمانی.
12. عەلی، بەکر عومەر (2000)، میتافۆر، نامەی دکتورا، کۆلێژی زمان، زانکۆی سلێمانی، سلێمانی.
13. سەبری، شێرزاد (2014)، پراگماتیك، چاپخانەی حاجی هاشم، هەولێر.
14. عەلی، ئازاد ڕەمەزان (2005)، بنەما زمانییەکانی دارشتنی هەواڵ لە ڕۆژنامە کوردییەکان لەنێوان ساڵانی (1991-2000)، نامەی دکتورا، کۆلێژی زمان، زانکۆی سەلاحەددین، هەولێر.
15. عەبدولموحەمەد، نسـیبە حوسـێن (2017)، خزمایەتی لە شـاری هەڵبجە، توێژینەوەیەکی ئەنترۆپۆلۆژی مەیدانییە، نامەی ماستەر، کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتیەکان، زانکۆی سلێمانی، سلێمانی.
16. فەرەج، شاخەوان جەلال (2011)، تابۆ وەك نموونەیەکی پەیوەندی نێوان زمان و کلتوور، نامەی دکتورا، کۆلێژی زمان، زانکۆی سلێمانی، سلێمانی.
17. گوڵمحەمەدی، ئەحمەد (2007)، بە جیهانبوون، کلتوور، شوناس، و. عەبدوڵڵا بەهرامی، چاپی یەکەم، دەزگای توێژینەوە و بلاوکردنەوەی موکریانی، چاپخانەی خانی، دهۆك، (د.شاخەوان).
18. مەلا حەمەدئەمین، بەیان (2013)، ڕێبازی ئەرکی و شیکردنەوەی دەق و بۆچوونەکانی"دیل هایمز" بە نموونە، نامەی ماستەر، کۆلێژی ئاداب، زانکۆی سەلاحەددین، هەولێر.
19. محێدین، غازی حەسـەن (2016)، گوتاری سـیاسـی دەسـەڵات و ئۆپۆزسـیۆن لە هەرێمی کوردسـتاندا، شیکردنەوەی پراگماتیکی، نامەی ماستەر، فاکەڵتی ئاداب، زانکۆی سۆران.

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

20. صالح، پەروەر عەبدولڕەحمان (2013)، هەندێ لایەنی کۆمەڵایەتی پراگماتیك (زمانی بواری پزیشکی بە نموونە)، نامەی ماستەر، کۆلێژی زمان، زانکۆی سەلاحەددین، هەولێر.
21. ناصـر، ئیبراهیم ، و.دانا نادر محەمەد(2013)، زانستی کۆمەڵناسـی پەروەردەیی، چاپی یەکەم، چاپخانەی چوارچرا.

بەزمانی عەرەبی

1. الضامن، حاتم صالح (1989)، علم اللغة، طبع بمطابع التعليم العالى بالموصل.
2. حسين، محى الدين عارف (2015)، الأتصال الجماهيرى وتكنلوجيا المعلومات، الأكاديميون للنشر والتوزيع، ط1، عمان، الأردن.
3. فتحى، لعنانى (2006)، علاقات الجيرة فى المناطق السكنية الحضرية الجديده، رسالة ماجستير، كلية العلوم الانسانية والعلوم الأجتماعية، جامعة منتورى- قسطنطنية.
4. محمد، پەروين أبوبكر (2011)، العقم وانعكاسته على العلاقات الأجتماعية الأسرية، كليه العلوم الأنسانية، جامعة سلێمانى.
5. معاوى، سـامية (2009)، الثقافة التنظيمية والعلاقات الأجتماعية داخل المؤسـسـة الجزائرية، كلية الأداب والعلوم الانسانية والأجتماعية، جامعة باجى مختار-عناية.
6. هدسن(1987)، علم اللغه الأجتماعية، ترجمة محمود عبدالغنى، بغداد.

7. Coates, G.T.(2009), Notes on Communication: A few thoughts about the way we interact with the people we meet, Free e-book from www.wanterfall.com.
8. Kareem.sh.H(2019). A speech Act Analysis of the utterances' of the Animated cartoon series: the Adrantures of tintin, un published m.n these is, salahaddin university-Erbil.
9. LevensonS.C, (1997), Pragmatics, Cambridge: university press
10. Levinson, Stephen.(1983) pragmatics-Cambridge: Cambridge university Press(Badrtan).
11. Lunenburg, F, (2010), Communication: The process, barriers, And Improring Effectiveness, Schooling, VolumE (p.p1).

بەزمانی فارسی:

32- باقری، مهری (1324) هجری، مقومات زبان شناسی، دانشا، پیام نور، چاپی دەیەم، کتێبخانەی مالی ایران، ایران.

پاشکۆ

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

دەقی یەکەم: دانیشتن لە مەجلیسی هاوسەرگیریدا، هەولێر- دادگا- 23-2-2020 یەکشەممە لەگەڵ دادوەر موعتەسم دادگای باری کەسی- کاتژمێر 09:00 تا 10:00 بەیانی.

ك 1: سەلام و عەلەیك.

كو 1: سەلام و عەلەیك.

د 1: عەلەیکە سەلام.

د 2: عەلەیکە سەلام.

د 3: وەرە کچم چەندت زێڕ وەرگرت؟

ك 2: (30) مسقال.

د 4: چەند پاشەکیە؟

ك 3: (19) مسقال.

د 5: ناوت چییە؟

كو 2: مستەفا ئەحمەد محمود.

د 6: مستەفا ئەحمەد محمود بڵێ زەواجی نیکاحی خۆتم لێ قبوڵ بکە لەسەر سونەتی خواو پێغەمبەر(د.خ)، لەسەر مارەیی پێشەکی (30) مسقاڵ زێڕ عەیار (21) و مارەیی پاشەکی (19) مسقال زێڕ عەیار (21).

د 7: ناوت چییە؟

ك 4: نازە محمد زیاد.

د 8: نازە محمد زیاد بڵێ زەواج و نیکاحی خۆتم لێ قبوڵ بکە لەسەر سونەتی خواو پێغەمبەر (د.خ) لەسەر مارەیی پێشەکی (30) مسقال زێڕ عەیار(21) مارەیی پاشەکی (19) مسقال زێڕ عەیار (21).

د 9: الفاتحە.

د 10: پیرۆزتان بێت ژیانێکی خۆش و ئاسوودە.

د 11: کوڕم کچم ئەوە بەرپرسیاریەتییە دەبێت لە ئەستۆی بگرن.

د 12: لێرەوە دەچنە قۆناغێکی تازەی ژیان و دەبێت جیاوازتر بژین.

د 13: ئەم قۆناغە خۆشترین قۆناغی ژیانە.

د 14: ئێمە دڵخۆشین بەم پرۆسەیە.

دەقی دووەم: دانیشتن لە مەجلیسی جیابوونەوە(تەڵاق)، هەولێر- دادگا- 16-2-2020 یەکشەممە لەگەڵ دادوەر موعتەسم دادگای باری کەسی- کاتژمێر 10:15 تا 11:11.

ژ 1: سەلام و عەلەیك.

پ 1: سەلام و عەلەیك.

د 1:عەلەیکە سەلام.

دوای خوێندنەوەی پەڕاوەکە دەست دەکرێت بە دادگاییکردن.

د 2: ئێوە کێشەتان چییە؟

ژ 2: پیاوەکەم تەڵاقی دام.

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

د **3:** کەی تەڵاقی دایت؟
ژ **3:** 2019-3-21 جارێك تەڵاقی دام و گەڕامەوە لای.
د4: 2019-3-21 تەڵاقی دایت؟
ژ **4:** بەڵێ.
د **5:** دوای چەند ڕۆژ گەڕایەوە لای؟
ژ **5:** دوای (10) ڕۆژ، 2019-3-30 گەڕاینەوە لای یەکتر.
د **6:** دوای ئەوەی تەڵاقی دایت گەڕایتەوە لای مێردەکەت؟
د **7:** تۆ وەك کچی منی شەرم مەکە چۆن بوو پێم بڵێ.
د **8:** لا حیا فی الدین کچم شەرم لە دین نییە ڕوون قسە بکە.
ژ **6:** بەم شێوەیە بوو کە باسم کرد.
د **9:** نیەتت تەڵاق بوو؟
پ **2:** نیەتم تەڵاق نەبووە.
پ **3:** من **ژنەکەم** تەڵاقدا لە 2019-3-21، بەڵام دوای(10) ڕۆژ بەرواری 2019-3-30 گەڕامەوە ژیانی هاوسەرێتی خۆم، چونکە توڕەبووم و لەکاتی توڕەیی ئەم کارەم کرد، بەڵام شایەدم نییە بۆ ئەوەی ئەو تەڵاقە بسەلمێنم، خێزانم بێ پرسی من چووبووەوە سوریا و من کە زانیم بێ پرسی من سەفەری کردووە بۆ ماڵی باوکی ئیتر زۆر توڕەبووم پێم گوت تەلاق تەڵاق تەڵاق.
د **10:** تۆ چێ دەڵێی ئەم وتانەی ڕاستن؟
ژ **7:** من 2018-11-7 چووم بۆ سوریا بەبێ ئیزنی مێردەکەم بێ ئەوەی پرسی مێردەکەم بکەم، مێردم لە 2018-11-24 پەیوەندی پێکردم، بە مۆبایل پێی وتم تۆم تەڵاقدا، بەم شێوەیە(تەڵاق، تەلاق، تەڵاق)، دوای ئەوەی گەڕامەوە لە سوریا من گەڕامەوە لای مێردم، سەرجێییشم لەگەڵ ئەنجام نەداوە، شایەتم نییە لەسەر پەسەند کرکردنی ئەم تەڵاقە تەنها بە مۆبایل پێی گوتیمە.
د **11:** کوڕم کاتێك خێزانت سەفەری کرد گوتت تەڵاق، تەڵاق، تەڵاق؟
پ 4: من پەسندی ئەوە دەکەم کە خێزانم بەبێ ئیزنی من چوویتە سوریا وە منیش تەلەفۆنم بۆی کرد و پێم گوت(تەڵاق، تەڵاق، تەڵاق).
د **12:** بۆچی تەڵاقت دا؟
د **13:** چۆن ئەو قسەیەت کرد؟.
د **14:** تەڵاقدان چ سودێکی هەیە.
پ **5:** لەمڕۆ بەدواوە شتی وا ناکەم.
پ **6:** من هەڵەیەکی گەورەم کردیە.
د **15:** دەتەوێ بگەڕێیەوە لای؟
ژ **8:** بەڵێ.
د **16:** دەتەوێ بگەڕێیەوە لای؟

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

پ 7: بەڵێ
د 17: دادوەر هاواری کرد قسە بکە، سەری ژنەکەت ماچ بکە، تۆش شانی پیاوەکەت ماچ بکە، بڵێن بە لەعنەت بێت شەیتان، بڵێن أللهم صلی علی سیدنا محمد.
د 18: ئەگەر ئەم جارە تەڵاقی بدەی دەبێت ژنەکەت هاوسەرگیری لەگەڵ کەسێکی تر بکات لای ئەو بێت، ئینجا ئەو تەڵاقی بدات و بگەڕێتەوە لای تۆ و تۆ مارەی بکەیتەوە.
د 19: چەند منداڵت هەیە؟
ژ 9: (5) منداڵم هەیە.
د 20: تەمەنت چەندە؟
ژ 10: لە ساڵی (1981) لە دایك بوومە.
پ.د 1: ئایا پەیوەندی بە تووە کرد بە تەلەفۆن؟ ئایا تۆ زانیت کە خودی داوالێکراوە و ئەو کەسەی گوتی(تەڵاق، تەڵاق، تەڵاق)؟ تۆ زانیت کە مێردی تۆ بوو قسەی کرد یان کەسێکی تر بوو؟
ژ 11: بەڵێ ئەو بوو.
د 21: چۆنت زانی کە ئەو بوو؟
ژ 12: دەنگی دەناسمەوە.
پ.د 2: تۆ بووی تەلەفۆنت بۆ ژنت کرد؟
پ 8: دوای ئەوەی بە گفتوگۆ کێشە دروست بوو لە نێوانماندا نامەکی دەنگیم بۆ ناردوو پێم گوت تۆم(تەڵاق، تەڵاق، تەڵاق) دا.
د 22: بۆچی تەڵاقت دا.
د 23: مواليدت چەندە؟
پ 9: بێ دەنگ بوو.
ژ 13: دادوەر دەڵێ مواليدت چەندە؟
پ 10: 1982
د 24: تۆ دەتەوێ لەگەڵ مێردەکەت بژی.
ژ 14: من هیچ کێشەیەکم نییە لەگەڵ داوالێکراو، ئامادەم بگەڕێمەوە ماڵی هاوسەرایەتی خۆم.
د 25: من وەکو باوکتم، ئێوە (پێنج) منداڵتان هەیە منداڵەکانتان شێت نین، ئاقڵن، جوانن، بۆ وا دەکەن؟
د 26: تۆ لە کوێ دەژی؟
ژ 15: ئێمە لە ماڵەوە پێکەوە دەژین من هاوسەری خۆم دەوێ و (پێنج) منداڵم لێی هەیە، ئەمەوێ ژیانی هاوسەرێتیمان بەردەوام بێت.
د 27: بڵێ تۆ ژنی منی لەسەر شەریعەتی خوداو پێغەمبەر.
پ 11: تۆ ژنی منی لەسەر شەریعەتی خودا و پێغەمبەر.
ژ 16: قبوڵم کرد.

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

د 28: تەلاقەکە بە نامەی دەنگی کراوە شوبهەی تێدایە و بە تەلاقی دووەمی وەرنەگرتووە، پاشان دادوە بە گاڵتەوە وتی دەبێت دەعوەتم بکەن ئێوەم گەڕاندەوە لای یەکتر، ئێستا یەك تەلاقت ڕۆیشتیە دوو تەلاقت ماوە ئەوجارە بتبینمەوە دەتگرم تۆ منداڵت هەیە دەبێ خزمەتیان بکەیت.

پ 12: جارێکی تر شتی واناکەم و خزمەتی منداڵەکانم دەکەم.

د 29: کوڕم کەسێکی وەك ئەم ژنەت دەست ناکەوێتەوە ئاگاداری بە.

دادوەر: ئەوە خێزانی تۆیە.

د 30: ئێمە دلگرانین خەڵك کێشەی هەبێت.

د 31: خێزانت باشترین ژنە.

پ 13: لەمڕۆ بەداوە واناکەم.

د 32: ئاگاداری منداڵەکانتان بن.

د 33: باشە خواتان لەگەڵ

Speech Acts in Social Relations, Customs and Traditions

Abdulmutalib abdulla Mohammedmstafa
Department of Kurdish, College of Basic Education, Salahaddin University, Erbil, Iraq
samanmohammed1991@gmail.com

Dr. Badrkhan Suliman Ali
Department of Kurdish, College of Basic Education, Salahaddin University, Erbil, Iraq
badrkhan.ali@su.edu.krd

Keywords: *Speech Act, Social relationship, Culture, Speech, Language.*

Abstract

This study entitled “Speech Acts in social relations, customs and traditions”.

It is an attempt to enhance positive and important sides of traditions and social relations on individual and society. The focal point of this research is analysing acts based on the speech act theory. The aim of this research is analysing social relations and all these important elements that they should be available in speech and social relations. Likewise, it shows the effects and significance of right speech in the success

of this process, the key part of this research covers marriage and divorce. During the interviews and practical part, these aspects have been analysed, the speech acts have been pointed out and separated. Descriptive method and interview have been used in order to figure out the speech and their real relations to specify the speech act easily. The study comprises three sections, the first section: the elements of research, the second section: communication, language and the process of communication, the definition of social relations, types, sorts, the importance and its influence have been discussed, also speech, speech act, types of speech, elements of speech, types of speech acts, speech act of Searle and Austin has been examined; the third section is about data analysis, the research ends with conclusions, reference lists and appendixes.

ملخص:

ملخص البحث هذا البحث الذي يحمل عنوان (عملية الاتصال في العلاقات الاجتماعية، العادات والتقاليد انموذجآ)، محاولةٌ جادة ومهمة لتسليط الضوء على الجوانب الايجابية والمهمة في العادات والتقاليد والعلاقات الاجتماعية على مستوى الفرد والمجتمع، والمحور الرئيس لهذه الدراسة هو تحليل العمليات حسب نظرية (عملية الاتصال). الغاية من هذه الدراسة هي تحليل العلاقات الاجتماعية وجميع العناصر الرئيسة والمهمة التي يجب توافرها في التواصل والعلاقات الاجتماعية، ومن جانب آخر تحديد تأثير واهمية سلامة التواصل ومناسبتها في إنجاح هذه العملية. يتضمن الجزء الأهمّ من هذه الدراسة (الزواج، الطلاق)، إذ من خلال العمل الميداني والمتابعة لهما تمّ تحليل جوانب منهما، والإشارة إلى عمليات التواصل فيهما ودورهما وتصنيفهما. وقد استخدمت الدراسة المنهج الوصفي والمقابلة المباشرة لفهمها وتحديد العلاقات الحقيقية بينها، لكي يتم بسهولة تحديد عمليات التواصل. تتكون الدراسة من ثلاثة مباحث، تطرق المبحث الاوّل إلى (أبعاد الدراسة)، أما المبحث الثاني فقد تناول الاتصال، وعملية الاتصال ولغته، وتعريف العلاقات

گۆڤاری قەڵای زانست
گۆڤارێکی زانستی وەرزی باوەڕپێکراوە لە لایەن زانکۆی لوبنانی فەڕەنسی دەردەچێت-هەولێر-کوردستان-عێراق
بەرگی(٥) – ژمارە(٣)، هاوینی٢٠٢٠
ژمارەی تۆماری نێودەڵەتی: ISSN 2518-6566 (Online) - ISSN 2518-6558 (Print)

الاجتماعية، وانواعها، واشكالها، ومن ثم الحديث عن اهميتها، وتأثيرها، فضلاً عن التواصل وأنواعه وعناصره، وعملية الاتصال عند سيرل وأوستن، وقد اشتمل المبحث الثالث والأخير على تحليل المعلومات، وقد عُرضت في الختام النتائج التي توصلت اليها الدراسة، مع قائمة المصادر والمراجع.